

UOT 711

ƏLİZADƏ C.R.

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti

cemile.elizade.99@mail.ru.

AZƏRBAYCAN REGIONLARININ DAVAMLI INKIŞAFI

Giriş: Hər kəs üçün ədalətli və əlçatan davamlı inkişaf modelinin yaradılması Azərbaycan Respublikası üçün əsas prioritetlərdən biridir. Davamlı inkişafın dörd əsas prinsipi var - cəmiyyət, ətraf mühit, mədəniyyət və iqtisadiyyat - bunlar ayrı-ayrı anlayışlar olsa da, bir-birinə bağlıdır. Davamlılıq, həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün ətraf mühit, sosial və iqtisadi mülahizələrin tarazlaşdırıldığı gələcək haqqında düşünmək üçün paradımadır. Bu anlayış bu gün dünyada ekstremal hava, yoxsulluq, iqlim dəyişikliyi, silahlı münaqişələr və cəmiyyətdə bərabərsizlik kimi bəzi problemlərin həllində mühüm rol oynayır (4).

Regionların davamlı inkişafı. Davamlılıq və davamlı inkişaf biznesdə, bütün sənayelərdə və demək olar ki, hər sahədə mərkəzi rol oynayır. Azərbaycan 2021-2030-cu illəri əhatə edən bu yeni post-pandemiya və münaqişədən sonrakı dövrdə strateji mərhələyə qədəm qoyur. Qlobal tendensiyaları və çağırışları qəbul edərək, Azərbaycan hökuməti ölkənin uzunmüddətli inkişaf vektorunu və sosial-iqtisadi və ekoloji mühafizəyə aparan yolları müəyyən edir. Sonrakı onillik üçün beş müvafiq milli prioritet (Prezidentin fərmanı ilə təsdiq edilmiş) vasitəsilə inkişaf.

2030-cu il Gündəliyi çərçivəsində Azərbaycanın öhdəliklərinə uyğun gələn bu prioritetlər aşağıdakılardır:

- davamlı inkişaf edən rəqabətli iqtisadiyyat;
- dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyət;
- rəqabət qabiliyyətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar üçün məkan;
- azad edilmiş ərazilərə böyük qayıdış;
- təmiz ətraf mühit və yaşıl inkişaf ölkəsi.

Azərbaycanda regionların davamlı inkişafı hökumət üçün prioritet məsələdir, çünki o, öz vətəndaşlarının həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmağa və ölkə daxilində iqtisadi artımı

gücləndirməyə çalışır. Bu məqsədə nail olmaq üçün hökumət tərəfindən həyata keçirilən bəzi təşəbbüslərə aşağıdakılar daxildir:

İnfrastrukturun inkişafı: Hökumət nəqliyyat şəbəkələrinin yaxşılaşdırılmasına, yeni məktəblərin və xəstəxanaların tikintisinə, su və kanalizasiya sistemlərinin təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirməklə, regionların infrastrukturunun inkişafına böyük sərmayə qoyub. Bu, daha çox sərmayənin cəlb edilməsinə, iş imkanlarının yaradılmasına və bu regionlarda həyat keyfiyyətinin yaxşılaşmasına kömək edib.

Kənd təsərrüfatının inkişafı: Azərbaycan münbit torpağı və əlverişli iqlimi ilə tanınır ki, bu da onu kənd təsərrüfatı üçün ideal edir. Hökumət regionlarda kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafını dəstəkləmək üçün fermerlərə subsidiyaların verilməsi, müasir əkinçilik texnikasının tətbiqinin təşviqi və suvarma sistemlərinin inkişafı kimi müxtəlif siyasət həyata keçirmişdir.

Turizmin inkişafı: Azərbaycan populyar turizm məkanıdır və hökumət regionlarda turizmin inkişafını fəal şəkildə təşviq edir. Bura yeni turistik məkanların inkişafı, mövcud infrastrukturun təkmilləşdirilməsi və regionlarda turizmlə bağlı biznesin inkişafı üçün investitorların stimullaşdırılması daxildir.

Sənayenin inkişafı: Hökumət həmçinin neft və qaz, mədənçixarma və emal sənayesi kimi əsas sənayələrin inkişafına diqqət yetirməklə, regionlara daha çox sənaye sərmayəsi cəlb etmək üçün çalışır. Bu, regionlarda yeni iş yerlərinin yaradılmasına və yerli biznesin böyüməsinə səbəb olub.

Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişənin başa çatması təkcə Azərbaycan üçün deyil, həm də region üçün yeni iqtisadi imkanlar yaradır. Bu baxımdan işğaldan azad edilmiş və münaqişədən zərər çəkmiş ərazilərin bərpası, yenidən qurulması və rein-

teqrasiyası Azərbaycanın gələcək illərdəki inkişaf prioritetlərinin əsas istiqamətlərindən biri olacaqdır.

Növbəti illərdə Azərbaycanın inkişaf prioritetləri üçün diqqət mərkəzində olan əsas istiqamətlərdən biri əvvəllər Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş ərazilərin bərpası və yenidən qurulmasıdır. Münaqişə zamanı bu ərazilər, o cümlədən Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı və digər şəhərlər xeyli ziyan görüb və onların yenidən qurulması və Azərbaycana reintegrasiyası prosesi xeyli investisiya və vəsait tələb edəcək.

Azərbaycan hökuməti artıq bu ərazilərin yenidən qurulması üçün infrastrukturun, mənzil-məişət və sosial xidmətlərin inkişafı, habelə yerli əhali üçün yeni iqtisadi imkanların yaradılmasını özündə əks etdirən kompleks planı həyata keçirməyə başlayıb. Plan həmçinin kənd təsərrüfatı, turizm və enerji kimi əsas sektorlara diqqət yetirməklə həm yerli, həm də beynəlxalq mənbələrdən investisiyaların cəlb edilməsi üzrə tədbirləri əhatə edir.

Əvvəllər işğal olunmuş ərazilərin bərpası və yenidən qurulmasının təqdim etdiyi iqtisadi imkanlarla yanaşı, münaqişənin başa çatması regional əməkdaşlıq və integrasiya üçün də yeni imkanlar açır. Azərbaycan daha integrasiyalı və bir-biri ilə əlaqəli regional iqtisadiyyat yaratmaq məqsədilə Türkiyə, Gürcüstan və İran kimi qonşu ölkələrlə əlaqələrini gücləndirmək üçün artıq addımlar atıb.

Bütövlükdə Ermənistan və Azərbaycan arasında münaqişənin sona çatması Azərbaycan və daha geniş region üçün yeni iqtisadi imkanlar və inkişaf prioritetləri yaradıb. Daha çiçəklənən və integrasiya olunmuş regional iqtisadiyyatın qurulması məqsədi ilə əvvəllər işğal olunmuş ərazilərin bərpası, yenidən qurulması və reintegrasiyası Azərbaycanın gələcək illərdəki inkişaf səylərinin əsas istiqaməti olacaqdır.

COVID-19 pandemiyası bütün dünyada insanların həyatında kütləvi pozuntulara səbəb olub və Azərbaycanda bir sıra sahələrdə – iqtisadi artım, məşğulluq, səhiyyə, təhsil və turizm üzrə DİM-lərin icrasına ciddi təsir göstə-

rib. 2020-ci ilin birinci rübündən etibarən Azərbaycanda COVID 19-un yayılması və sonrakı məcburi karantinlər təbii olaraq iqtisadi fəaliyyətə mənfi təsir göstərmiş və 2020-ci ildə ÜDM-in 4,3% azalmasına səbəb olmuşdur. COVID 19-un təsirini yumşaltmaq üçün Azərbaycan hökuməti sahibkarlara maaş subsidiyaları, vergi güzəştləri, gömrük və sığorta ödənişləri, işsizlərə müavinətlər və ictimai işlər vasitəsilə təhsil və səhiyyə xərclərini əhatə edən birbaşa maliyyə yardımı (2020-ci ildə ümumilikdə 1,5 milyard ABŞ dolları) təmin etmək üçün dəstək proqramlarını təsdiqləyib. Effektiv dəstək nəticəsində 2021-2022-ci illərin Azərbaycan üçün bərpa dövrü olacağı güman edilir. Daxili tədbirlərə paralel olaraq, hökumət ikitərəfli və çoxtərəfli proqramlar vasitəsilə global miqyasda COVID-19 ilə mübarizədə fəal iştirak edir və humanitar yardım və maliyyə yardımı ilə 33 ölkəyə dəstək göstərir (3).

Nəticə: Ümumiyyətlə, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası Prezident İlham Əliyevin 2021-ci il 2 fevral tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”də öz əksini tapmışdır.

Demək olar ki, Vətən müharibəsi başa çatdıqdan dərhal sonra Qarabağda Su Elektrik stansiyası və yarımstansiyalar işə salındı. Həmçinin Ağdam və Şuşa şəhərinin baş planı təsdiq olunub. Şuşa şəhəri tamamilə yenidən qurulur.

Bildiyimiz kimi, işğaldan azad olunmuş digər ərazilərdə “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” konsepsiyalarının reallaşdırılması nəzərdə tutulur. “Ağıllı kənd” konsepsiyası dünyanın bir çox ölkələrində tətbiq olunur. Bu layihə çərçivəsində Azərbaycanda texnologiyalarının geniş tətbiqi həmin ərazilərə cəlbediciliyi də artıracaq, Qarabağın gözəl guşələrinin dünyada daha da tanınmasına kömək edəcək.

“Ağıllı kənd” və “Ağıllı şəhər” konsepsiyalarının mahiyyətinə gəldikdə isə istər tullantıların idarə olunması, istərsə də alternativ enerji mənbələri ilə kəsintisiz elektrik enerjisinin mümkünlüyü səmərəli hesab olunur (1).

ƏDƏBİYYAT

1. APA | İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə bərpauruculuq işləri sürətlə davam etdirilir.
2. Maryville Universiteti: Davamlılıq və Davamlı İnkişafa qarşı iki Mühüm Konsepsiyanın Tədqiqi
3. Sustainable Development Goals | United Nations in Azerbaijan
4. WWW.UNESCO.ORG., Davamlı İnkişaf.

XÜLASƏ

Bu gün Azərbaycan regionlarının davamlı inkişafı ölkədə uğurla həyata keçirilən davamlı sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir və cəmiyyət tərəfindən dəstəklənir. Bütün təşkilatlar davamlı inkişafı məşğul olduqlarını iddia etsələr də, araşdırmalar göstərir ki, onlar nəyin nədən ibarət olduğunu səhv başa düşürlər. Beləliklə, bu məqalənin əsas məqsədi regionların sosial-iqtisadi inkişafını, davamlılıq dedikdə nəyin nəzərdə tutulduğunu, regionların davamlı inkişaf konsepsiyasının əsas məqsədlərini nəzərdən keçirməkdir (2).

РЕЗЮМЕ

В сегодняшнее время устойчивое развитие регионов Азербайджана является важной составляющей стратегии устойчивого социально-экономического развития, которая успешно реализуется в стране и поддерживается со стороны общества. В то время как все организации заявляют, что занимаются устойчивым развитием, исследования показывают как они неправильно понимают что из себя это представляет. Таким образом, основной целью данной статьи является изучение социально-экономического развития регионов, что подразумевается под понятием устойчивость, а также рассмотрение основных целей концепции устойчивого развития регионов.

***Açar sözlər:** davamlı inkişaf, ətraf mühit, ərazilərin bərpası, iqtisadi artım.*

*Məqaləyə “Azdövsutəslayihə”
İstitutunun direktoru, dosent
E.P. Paşayev rəy vermişdir.*